УДК 37.036: 378.147
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.102.22

Яневський В. О.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ХОРЕОГРАФІЇ

Сучасні виклики, пов’язані з впливом масової культури, технологій і зміною традиційних форм виховання, вимагають особливої уваги до формування естетичної культури. Це сприяє розвитку не лише художніх здібностей, але й моральних якостей, гармонізації внутрішнього світу дитини та її стосунків із соціумом. Школа як один із головних інститутів соціалізації має унікальну можливість через навчальний процес і позакласну діяльність закладати у дітей естетичні орієнтири, розвивати їхню уяву та креативність.

Актуальність дослідження проблеми формування естетичної культури молодших школярів визначається необхідністю розвитку гармонійно розвиненої особистості в умовах сучасного соціокультурного середовища. У молодшому шкільному віці закладаються основи емоційної та інтелектуальної зрілості, і саме в цей період дуже важливо формувати естетичні смаки, здатність сприймати і оцінювати красу навколишнього світу. В умовах, коли діти стикаються з великою кількістю інформаційних і культурних впливів, виникає потреба у правильному орієнтуванні на цінності, що сприяють розвитку чутливості до мистецтва та культурних надбань.

У статті представлено аналіз поняття «естетична культура молодших школярів». Проаналізовано складові й особливості формування естетичної культури молодших школярів. Висвітлено, що формування естетичної культури є невід’ємною частиною всебічного розвитку дитини, що включає в себе не лише творчі здібності, а й моральні, етичні та культурні орієнтири. Це забезпечує гармонійне функціонування в культурному просторі. Зазначено, що заняття хореографією є потужним засобом формування естетичної культури, яка включає в себе не тільки технічні навички, але й глибоке розуміння і відчуття краси, гармонії та виразності через рухи та музику.

Ключові слова: *естетична культура, естетична культура молодшого школяра, естетичний розвиток, естетичне виховання, хореографія, естетична освіта, естетична діяльність, естетичні смаки, естетичні цінності.*

Актуальність дослідження проблеми формування естетичної культури молодших школярів зумовлена ключовою роллю цього періоду у становленні особистості та формуванні базових ціннісних орієнтирів. Молодший шкільний вік є сенситивним для розвитку естетичного сприйняття, емоційної чутливості та здатності оцінювати красу навколишнього світу. У цьому віці закладаються основи естетичних смаків, які впливають на подальший духовний розвиток дитини.

Формування естетичної культури молодших школярів є важливим чинником у вихованні гармонійної особистості, здатної до сприйняття прекрасного, творчого самовираження та толерантного ставлення до різноманітних культурних традицій. Саме тому дослідження цієї проблеми має велике значення для вдосконалення педагогічних методик і забезпечення повноцінного розвитку дітей у сучасному світі.

Питання впливу різних видів мистецтва на формування духовного світу особистості висвітлено у значній кількості наукових робіт. Серед дослідників, які присвятили свої праці цій тематиці, можна відзначити Ю. Алієва, Г. Головінського, М. Князєву, В. Матоніса, Р. Тельчарову тощо.

Сучасні науковці, зокрема В. Бутенко, О. Комаровська, Н. Миропольська, Г. Шевченко акцентують увагу на ключовій ролі мистецтва у процесі естетичного розвитку дитини.

Мета статті – охарактеризувати сутність естетичної культури молодших школярів та визначити особливості її формування у процесі навчальних занять із хореографії.

Естетична культура особистості – це здатність і вміння сприймати світ, глибоко переживаючи багатогранність взаємовідносин із ним, а також формування цілісного внутрішнього світу у взаємодії з гармонійним зовнішнім середовищем. Вона відображає систему ціннісних орієнтирів особистості у стосунках із навколишнім світом, виступаючи показником інтеграції всіх людських здібностей і якостей у єдину гармонійну цілісність. Естетична культура також включає здатність аналізувати, структурувати й організовувати естетичний досвід, визначаючи напрями загальної взаємодії зі світом [1].

Основна мета естетичної культури – створення умов для розвитку та функціонування різних видів мистецтва. Вона повинна враховувати специфіку кожного виду мистецтва й ефективно діяти у відповідному художньо-естетичному контексті. Її можливості у підтримці мистецтва виявляються через здатність надавати творам естетичний зміст і наповнювати їх емоційним багатством, відповідним жанровим особливостям.

Як зазначає Л.Масол, ознайомлення людини з найкращими зразками літератури, образотворчого мистецтва, театру, архітектури та скульптури відіграє вирішальну роль у формуванні естетичної культури. Водночас для повноцінного розуміння музичних, художніх чи інших мистецьких творів необхідно мати певні теоретичні знання, які забезпечують глибше сприйняття й оцінку мистецтва. «Краще сприймається те, що зрозуміле, про що є певні знання. Цей принциповий підхід слід узяти за основу при використанні в естетичному вихованні музики, образотворчого мистецтва, скульптури» [3, с. 57].

Заклад загальної середньої освіти відіграє ключову роль у процесі естетичного виховання молодого покоління. Згідно з урядовими постановами та нормативними документами Міністерства освіти, наголошується

на необхідності подолання недооцінки значущості естетичного виховання школярів. Завдяки систематичній освітній діяльності в школі учні повинні розвинути почуття прекрасного, сформувати високі естетичні ідеали та смаки. Це виховання повинно бути організоване у структурованій системі, де учні стають активними учасниками діяльності школи та громадських організацій [5, с. 208].

Естетична культура молодшого школяра відображає сукупність його особистих і вибіркових взаємозв'язків із естетичними цінностями об'єктів і явищ навколишньої дійсності. Вона проявляється через емоційну реакцію дитини на красу, позитивні почуття, творчу активність і прагнення вдосконалювати світ навколо себе відповідно до принципів гармонії та краси [2].

Структура естетичної культури молодших школярів включає різні компоненти, кожен з яких має свою унікальну роль:

1. Пізнавальний елемент. Спрямований на освоєння дітьми зразків, які є зовнішніми орієнтирами і вказують на властивості об'єктивного світу та взаємини між людьми.

2. Емоційно-ціннісний елемент. Представляє собою керівну та регулюючу складову. Емоції виконують зв'язуючу роль у відчутті зовнішніх впливів на особистому рівні, стимулюючи дітей до оцінювання та різноманітних видів діяльності. Цей елемент сприяє поступовому переходу від виразних емоцій до збалансованого виховання, включаючи естетичні, моральні та інтелектуальні почуття. Він сприяє формуванню «мотиваційно-смислової спрямованості» дитини, визначаючи її ціннісну орієнтацію.

3. Діяльнісний елемент. Охоплює різні форми особистої активності молодших школярів, характеризуючись зацікавленістю дитини, яку вона виражає через «Я». Основною формою виявлення ціннісної орієнтації у молодших школярів є емоційно насичені образи, які включають в себе оцінний вираз думок і почуттів дитини. Діти можуть використовувати різні засоби, такі як мова, мистецтво, рух, для вираження своїх емоцій та цінностей [2].

Естетична культура молодших школярів має свої унікальні особливості, які пов'язані з віковими особливостями розвитку дитини, її емоційною чутливістю та здатністю до сприйняття краси. У цьому віці діти виявляють високу здатність до емоційного відгуку на мистецтво та навколишній світ, що формує основу для їхньої естетичної свідомості. Важливу роль відіграють почуття новизни та інтересу, завдяки яким діти охоче пізнають красу природи, мистецьких творів і людських взаємин.

Сприйняття краси у молодшому шкільному віці часто емоційно забарвлене та залежить від образності й яскравості стимулів. Діти цього віку легко захоплюються естетичними об'єктами, які відзначаються виразністю, гармонійністю чи оригінальністю. У процесі навчання особливого значення набуває розвиток уяви, творчих здібностей та навичок естетичного оцінювання, які допомагають школярам краще усвідомлювати цінність мистецтва й культури.

Значний вплив на формування естетичної культури в молодших школярів мають виховання, спілкування з однолітками, вчителями та батьками. Завдяки таким взаємодіям діти навчаються розпізнавати та цінувати естетичні елементи у повсякденному житті, виражати свої почуття через малюнок, музику, танець або інші творчі заняття. У цей період також формується естетичний смак, який може слугувати основою для подальшого розвитку естетичних цінностей та інтересів.

Науковці, що займаються дослідженням проблеми формування естетичної культури молодших школярів, визначають такі її особливості [4]:

1. Сприйняття краси. Діти вчаться помічати гармонію у природі, навколишньому середовищі, побуті та стосунках. Вони починають оцінювати витвори мистецтва, літератури, музики.

2. Емоційний розвиток. Естетичні переживання формують чуттєву сферу дитини, вчать її реагувати на прекрасне, розвивати емоційну глибину і чуйність.

3. Естетична діяльність. Через малювання, співи, танці, ліплення та інші творчі форми діти виражають свої емоції та ідеї, знайомляться з естетичними ідеалами.

4. Формування естетичного смаку. У процесі навчання і виховання школярі засвоюють базові критерії краси та гармонії, що впливають на їхні уподобання й погляди.

Формування естетичної культури у цьому віці має глибоке значення, оскільки саме в молодшому шкільному віці закладаються основи гармонійної, морально й духовно багатої особистості.

Одним із основних шляхів формування естетичної культури є організація навчально-виховного процесу, що враховує потреби й інтереси дітей. Вчителі через використання мистецьких методик, інтерактивних занять та творчих завдань допомагають дітям розвивати уяву, фантазію та емоційну чутливість. Особливого значення набувають уроки музики, малювання, літератури та театральної діяльності, які сприяють не лише розвитку творчих здібностей, а й формуванню естетичного смаку.

Важливим чинником також є залучення дітей до практичної діяльності, пов'язаної з мистецтвом та творчістю. Виконання художніх робіт, участь у виставах чи концертах дозволяє школярам виразити себе, краще розуміти красу і гармонію, а також оцінювати зусилля інших. Виховання любові до природи, знайомство з культурною спадщиною через екскурсії, перегляд мистецьких творів чи читання казок і літературних творів також роблять значний внесок у розвиток естетичної свідомості.

Особливе значення мають інтеграція мистецтва в освітній процес і створення умов для творчого самовираження дітей. Заняття з музики, малювання, літератури, хореографії та театральної діяльності допомагають

молодшим школярам розвивати почуття гармонії, ритму та емоційної виразності. Виховання естетичного смаку відбувається через залучення дітей до споглядання і створення естетичних об'єктів, що формує їхню здатність оцінювати красу та розуміти значення мистецтва.

Формування естетичної культури у молодшому шкільному віці також пов’язане з вихованням любові до природи і розумінням її гармонії. Школярі вчаться цінувати естетику навколишнього світу через екскурсії, спостереження та практичну діяльність, що сприяє їхньому духовному розвитку. Значну роль у цьому процесі відіграють педагоги і батьки, які виступають провідниками естетичних ідеалів і цінностей.

Таким чином, формування естетичної культури молодших школярів є комплексним процесом, який включає вплив мистецтва, природи, соціального середовища та педагогічного керівництва, спрямованого на розвиток гармонійної і духовно багатої особистості.

Формування естетичної культури через заняття хореографією є важливим процесом, який сприяє розвитку не тільки фізичних навичок, а й художнього смаку, емоційної чутливості та етичних цінностей. Це завдання досягається через кілька основних аспектів [3]:

1. Візуальна естетика. Заняття хореографією дають змогу учням розвивати розуміння красивих форм руху, гармонії в танці та здатність передавати емоційні настрої через тілесні вирази. Вчителі допомагають виховувати здатність помічати естетичні особливості рухів, а також взаємозв'язок між тілесною поведінкою та музичним супроводом.

2. Творче самовираження. Хореографія стимулює творче мислення, оскільки учасники часто створюють власні танцювальні композиції, що дає змогу не тільки висловлювати свої емоції, а й розвивати індивідуальність. Цей аспект важливий для формування естетичних смаків і поглядів на мистецтво в цілому.

3. Емоційний розвиток. Танцювальна діяльність сприяє розвитку емоційної виразності, оскільки учасники вчаться передавати через танець широкий спектр емоцій: від радості до суму. Це допомагає дітям і дорослим усвідомлювати власні емоції та краще розуміти емоційні реакції інших.

4. Культурні та соціальні аспекти. Хореографія часто включає елементи традиційної або сучасної культури, що сприяє вихованню поваги до різних культурних практик та ідентичностей. Це розширює кругозір і допомагає формувати гармонійне ставлення до різноманітних культур.

5. Розвиток координації та дисципліни. Хореографічні заняття вимагають високої дисциплінованості та здатності концентруватися на завданнях, що допомагає формувати організованість та внутрішню дисципліну. Це є важливим аспектом естетичного виховання, оскільки дозволяє краще розуміти роль гармонії та порядку в мистецтві.

6. Інтеграція з іншими видами мистецтва. Хореографія часто переплітається з музикою, театром, живописом та іншими формами мистецтва. Це дозволяє розширити естетичні горизонти і стимулює розвиток здатності бачити естетичні зв'язки між різними видами творчості.

Таким чином, заняття хореографією є потужним засобом формування естетичної культури, яка включає в себе не тільки технічні навички, але й глибоке розуміння і відчуття краси, гармонії та виразності через рухи та музику.

У початковій школі заняття хореографією мають важливе значення для гармонійного розвитку молодших школярів. Вони сприяють не лише фізичному зміцненню організму, але й естетичному, емоційному та соціальному вихованню. У цей період діти особливо чутливі до нових вражень, і хореографія допомагає їм через мистецтво танцю краще пізнавати себе та навколишній світ, розвивати відчуття ритму, координацію рухів та впевненість у власних силах.

Актуальність таких занять обумовлена сучасними тенденціями виховання, які підкреслюють необхідність розвитку творчих здібностей і гармонійного формування особистості. У процесі навчання хореографії діти знайомляться з різними стилями танцю, що дозволяє їм краще розуміти культурну спадщину своєї країни і світу. Це сприяє розвитку естетичного смаку, здатності до творчого самовираження і формуванню духовних цінностей.

Хореографія також виконує важливу соціальну функцію, оскільки заняття в групі навчають дітей працювати у команді, взаємодіяти з однолітками та долати страх публічних виступів [3]. Це позитивно впливає на комунікативні навички, сприяє вихованню толерантності та поваги до інших. Крім того, танцювальні заняття стимулюють емоційний розвиток, допомагаючи дітям висловлювати свої почуття через рухи, що є важливим для їхньої психологічної рівноваги та самопізнання.

Заняття хореографією допомагають молодшим школярам краще розуміти гармонію між тілом і музикою. Під час роботи з рухами, ритмікою та пластикою формується естетичне сприйняття краси тіла, грації та синхронності. Навчання танцю передбачає оволодіння певними техніками, що сприяє розвитку дисципліни, зосередженості та уваги до деталей, а також допомагає дітям цінувати зусилля, вкладені у створення мистецького твору.

Особливу роль у формуванні естетичної культури відіграє знайомство з різними танцювальними стилями та традиціями, що дозволяє дітям розширювати культурний кругозір і пізнавати багатогранність світової спадщини. Хореографічні заняття також сприяють розвитку колективної взаємодії, що допомагає дітям вчитися співпрацювати, поважати творчі зусилля інших і знаходити естетичне задоволення в колективних виступах.

Завдяки емоційній насиченості та творчій складовій хореографії у дітей розвивається уява, формується художній смак і здатність до естетичного оцінювання. Вчитель, виступаючи як наставник і приклад, відіграє ключову роль у створенні атмосфери натхнення, що стимулює дітей до самовираження та пошуку краси у мистецтві танцю.

Висновки. Таким чином, формування естетичної культури молодших школярів є важливим завданням, яке охоплює розвиток здатності до сприйняття, розуміння та оцінки краси в навколишньому світі, мистецтві та людських взаєминах. У цьому віці діти мають високу емоційну чутливість і схильність до естетичних вражень, що створює сприятливі умови для виховання естетичних цінностей. Важливу роль у формуванні естетичної культури молодших школярів відіграє хореографія. Хореографія створює умови для гармонійного виховання, сприяючи формуванню почуття краси, ритму та гармонії.

Використана література:

1. Бутенко В. Г. Вплив естетичного фактору на формування духовних цінностей особистості. *Гуманітарна освіта. Сер.: Психологія і педагогіка*. Гуманіт. ін-т Київ. ун-ту ім. Бориса Грінченка. Київ, 2000. Вип. 1. С. 113–124.
2. Гончаренко Ю. В. Формування естетичного ставлення молодших школярів до хореографічної діяльності. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 2. С. 42–45.
3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
4. Московчук Л. Естетичне виховання молодших школярів як чинник формування духовності особистості. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2018. Вип. 25 (2). С. 185–190.
5. Рацул А. Естетичне виховання учнів : теоретичний аспект. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : наук. зб. ; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2009. Вип. 29. С. 206–212.

References:

1. Butenko V. H. (2000). Vplyv estetychnoho faktoru na formuvannia dukhovnykh tsinnostei osobystosti [The influence of the aesthetic factor on the formation of spiritual values of the individual]. *Humanitarna osvita. Ser.: Psykholohiia i pedahohika :* Issue 1. P. 113–124 [in Ukrainian].
2. Honcharenko Yu. V. (2023). Formuvannia estetychnoho stavlennia molodshykh shkoliariv do khoreohrafichnoi diialnosti [Forming of aesthetic relation of junior schoolchildren is to choreographic activity]. Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka: Issue 2. P. 42–45 [in Ukrainian].
3. Masol L. M. (2006). Zahalna mystetska osvita: teoriia i praktyka : monohrafiia. [Universal artistic education: theory and practice]. Kyiv, 432 [in Ukrainian].
4. Moskovchuk L. (2018). Estetychne vykhovannia molodshykh shkoliariv yak chynnyk formuvannia dukhovnosti osobystosti [Aesthetic education of junior schoolchildren as factor of forming of spirituality of personality]. Pedahohichna osvita : teoriia i praktyka. Issue 25 (2). P. 185–190 [in Ukrainian].
5. Ratsul A. (2009). Estetychne vykhovannia uchniv : teoretychnyi aspect [Aesthetic education of students : theoretical aspec]. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly* : nauk. zb.; Uman. derzh. ped. un-t im. Pavla Tychyny. Issue 29. P. 206–212 [in Ukrainian].

Yanevskyi V. Forming of aesthetic culture of junior schoolchildren is in the process of lessons from choreography

The modern calls, related to influence of mass culture, technologies and change of traditional forms of education, require the special attention to forming of aesthetic culture. It assists to development not only artistic capabilities but also moral internalss, harmonizations of the inner world of child and her relationships with society. School as one of main institutes of socialization has the unique opportunity through an educational process and extracurricular activity to mortgage aesthetic reference-points for children, to develop their imagination and creativity.

Actuality of research of problem of forming of aesthetic culture of junior schoolchildren is determined by the necessity of development of the harmoniously developed personality in the conditions of modern sociocultural environment. Bases of emotional and intellectual maturity are mortgaged in a midchildhood, and exactly in this period it is very important to form aesthetic tastes, ability to perceive and estimate beauty of the surrounding world. In the conditions when children run into plenty of informative and cultural influences, there is a requirement in a correct orientation on values that assist to development of sensitiveness to the art and cultural acquisitions

The analysis of concept "aesthetic culture of junior schoolchildren" is presented in the article. Constituents and features of forming of aesthetic culture of junior schoolchildren are analysed. It is reflected, that forming of aesthetic culture is inalienable part of all-round development of child, that includes for itself not only creative capabilities but also moral, ethic and cultural reference-points.

It provides the harmonious functioning in cultural space. It is marked that engaging in a choreography is the powerful means of forming of aesthetic culture, that includes for itself not only technical skills but also deep understanding and feeling of beauty, harmony and expressiveness through motions and music.

Key words: *aesthetic culture, aesthetic culture of junior schoolboy, aesthetic development, aesthetic education, choreography, aesthetic education, aesthetic activity, aesthetic tastes, aesthetic values.*